

LANDSKAPSIDEAL

Hur uppväxtens landskap
formar individen

Marie Malmström

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

SLU Alnarp

Examensarbete inom Landskapsarkitektprogrammet

2008:43

LANDSKAPSIDEAL

Hur uppväxtens landskap

formar individen

Marie Malmström

Handledare: Helena Mellqvist

Examinator: Mattias Qviström

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

SLU Alnarp

Examensarbete inom landskapsarkitektprogrammet 15 hp

Huvudämne: Landskapsplanering

2008:43

Förord

Den uppsats du nu håller i din hand hade inte varit möjlig att genomföra utan min Farmor, Lena, Susanne, Peo, Eva-Lou och Linnéa som ställde upp på att bli intervjuade. Så därför, ett stort tack till er för er medverkan!

Helena Mellqvist har som min handledare hjälpt mig att finna nya vinklingar i uppsatsen och hon har peppat mig när arbetet gått trögt. Tack Helena för att du förstod vad jag menade när inte ens jag själv gjorde det!

Tillslut, många kramar till Eva-Marie Samuelsson och Karin Ingemansson som lyssnat på mitt tjat om uppsatsen och gett mig stöd när allt har känts tungt!

Alnarp i april 2008

Abstract

The landscape can be something that you rest your eyes on, something that goes quickly past outside the windscreen or the place for the daily work.

To me, landscape is everything around us – the city, the field and the forest. But what is landscape for you? What does the idea of the landscape stand for? How does our view of the landscape become influenced of the place where we grow up? And the differences between peoples different views of the landscape – what does they depend on?

My point of the view for this paper is that the landscape ideals mostly depend on the landscape where you grow up and that it depends less on the differences between the individuals.

As a landscape architect the idea of the landscape is the essential. The more we learn, the more we realize how complex it is, but deep down we always have our own experiences and memories and that shapes our personalities. This is important to be aware of when that plays an important part in what we create. My purpose and aim with this paper is to inquire in what way the landscape of the childhood affect on the individuals' image of the idealistic landscape and through this work get a deeper understanding for this. The sub targets I will reach is about the idea of the landscape, if the childhood landscape is important for the individual landscape ideal and to see if it is possible to draw any conclusions if these landscape ideal is individual or general for those who have grew up in the same place.

The method I have used to inquire the idea of the landscape and people's relation to this is a mixture of literature studies and qualitative interviews. The interviews have to the half been based up on photographs of different types of landscape characters – field, town, sea, lake, mountain, deciduous forest and pine forest. This has been an important tool to build up a dialogue. What were discussed under the interviews were the interviewed person's thoughts about the idea of the landscape. They were also asked to tell about there landscape ideal and where they grew up.

The persons I have interviewed are of various age and they come from different parts of Sweden – from the country and from the city. The interviewed has

furthermore different conditions when it comes to the awareness and the knowledge about landscapes, when some of them work with it and some of them just live in it.

The result shows that landscape can be many different things; there is at least one definition per individual. It can for example be a geographic designation or be seen in a more figurative way "*as something of the viewer spirited, a mental room*". However all the interviewed persons had that in common that they all excluded the city from the idea of the landscape. The love to the landscape, in the meaning nature, can be seen as something typically Swedish and already early in life we direct our emotional engagement through it, that will later in life constitute a part of our cultural identity.

The landscape of the childhood makes deep marks in the memory of the individual and that is important because it gives us a concrete anchorage in life. This was also evident in the answers from the interviewed when they talked about how there landscape ideals looked like. The place where they played as a child was almost identical with the picture they expressed of the ideal. The connection between the reactions that the photos arouse and the landscape of the childhood was also very clear.

Sammanfattning

Landskapet kan vara något som man vilar ögonen i, något som snabbt svिसchar förbi utanför vindrutan eller den dagliga arbetsplatsen.

För mig är landskap allt runt omkring oss – staden, åkern, skogen. Men vad är landskap för dig? Vad står landskapsbegreppet för? Hur påverkas vår landskapssyn av platsen där vi växer upp? Och de skillnader som finns mellan människors olika landskapsideal – vad beror de på?

Min utgångspunkt för denna uppsats är att landskapsidealen i hög grad kan härledas till uppväxtlandskapet och att individers olikhet spelar en mindre viktig roll i sammanhanget.

Som landskapsarkitekt är landskapsbegreppet centralt. Ju mer vi lär oss desto mer komplext framställs det, men i botten finns alltid individens egna erfarenheter och minnen och det är detta som formar våra personligheter. Detta är viktigt att vara medveten om då det spelar stor roll för skapandet.

Mitt syfte och mål med den här uppsatsen är att undersöka på vilket sätt uppväxtens landskap påverkar individens bild av det ideala landskapet och att genom detta arbete få en djupare förståelse för detta. De delmål som jag har satt upp handlar om landskapsbegreppet, ifall ursprunget har betydelse för den enskilda individens landskapsideal och om det går att dra några slutsatser om dessa landskapsideal enbart är individuella eller om idealen kan vara generella för dem som vuxit upp på samma plats.

Den metod som har använts för att undersöka landskapsbegreppet och folks relation till detta är en blandning av litteraturstudier och kvalitativa intervjuer. Intervjuerna har till hälften baserats på fotografier av olika landskapstyper – barrskog, lövskog, stad, fjäll, sjö, hav och åker. Detta har fungerat som ett viktigt verktyg för att bygga upp en dialog. Det som diskuterades under intervjuerna var intervjupersonernas syn på landskapsbegreppet. De fick berätta om sitt landskapsideal och om var de växte upp.

De personer som jag har intervjuat är av varierande ålder och kommer från olika delar av Sverige – från landet och från staden. De intervjuade har dessutom olika förutsättningar vad gäller medvetenheten och kunskapen om landskap då några sysslar med det i sin profession medan några enbart bor och vistas i det.

Resultatet visar att landskap kan vara många saker, det finns åtminstone en definition per individ. Det kan vara till exempel vara en geografisk benämning eller ses mer i bildlig bemärkelse ”*som något av betraktaren besjälade, ett mentalt rum*”. Dock hade alla intervjupersonerna det gemensamt att de uteslöt staden ur landskapsbegreppet. Kärleken till landskapet, i meningen naturen, kan ses som något som typiskt svenskt och redan tidigt i livet riktar vi vårt känslomässiga engagemang mot den, något som sedan utgör en del av vår kulturella identitet. Barndomens landskap sätter djupa spår i individens minne och det är viktigt eftersom det ger oss en konkret förankring i tillvaron. Detta var också tydligt i de intervjuades svar om hur deras ideallandskap ser ut. Den plats där de lekte som barn var i alla fallen så gott som identisk med den bild som intervjupersonen målade upp av idealet. Kopplingen mellan de reaktioner som bilderna väckte och barndomslandskapet är också den tydlig.

Innehållsförteckning

Inledning	11
Introduktion	11
Bakgrund	11
Syfte	11
Mål	11
Mitt inre och yttre landskap – barndomen	12
Metod	13
Kvalitativ och kvantitativ metod	13
Yves Michelin	13
Så här gick det till	13
Presentation av bilderna	14
Havet	14
Barrskogen	16
Det brukade landskapet	18
Lövsken	20
Staden	22
Fjället	24
Sjön	26
Presentation av intervjupersonerna	28
Presentation av mitt resultat och diskussion kring detta	30
Vad är landskap?	30
Barndomens landskap är lika med idealet?	32

Landskapet som bilder	35
Havet	35
Barrskogen	35
Det brukade landskapet	35
Lövsken	36
Staden	36
Fjället	36
Sjön	37
Slutdiskussion	38
Metoddiskussion	38
Resultatdiskussion	38
Litteraturförteckning	40
Tryckta källor	40
Skriftliga referenser	40
Otryckta källor	40
Elektroniska referenser	40
Muntliga referenser	41
Skriftliga referenser	41

Inledning

Introduktion

Landskapsmåleri, landskapsarkitekt, landskapsanalys, jordbrukslandskap och urbana landskap. Landskapet är för vissa något man vilar ögonen i, något som snabbt svischar förbi utanför bilrutan. Det kan också vara den dagliga arbetsplatsen – som för bonden i sin traktor.

För vissa är landskapet rummet för daglig strävan och slit, och den förändring av landskapet som arbetet medför är en förutsättning för försörjningen. Men för många av oss är landskapet en kuliss som passeras i förbifarten, eller något vi gör utflykter i under vår lediga tid.

Vad står landskapsbegreppet för?

– är allt runtomkring oss landskap? Eller måste det vi ser uppfylla vissa kriterier som vackert, skyddsvärt, engagerande, naturligt för att vi ska kalla det landskap?

När jag hör ordet landskap är det naturen jag i första hand tänker på - havet, åkern, skogen. Men sen börjar jag fundera, visst är landskap mer än så. Det är ju torget, buskaget på vägen till bussen och det övergivna spårområdet. För mig är landskapet egentligen allt runt omkring oss, såväl vardagen som semestern tillbringar vi i landskapet – stadslandskapet, åkerlandskapet, skogslandskapet.

Men vad är landskap för dig?

Hur påverkas vår landskapssyn av platsen där vi växer upp?

De skillnader som finns mellan människors landskapssyn/ideal – vad beror de på?

Bakgrund

Anledningen till att jag har valt att skriva om detta ämne är att det flera gånger har dykt upp i diskussioner som vi har haft i klassen. Varför dras vissa människor till havet, medan andra tycker bättre om skogen? Och ska det vara lövskog eller barrskog?

När jag sedan läste essäsamlingen *Moderna landskap* av Birgitta Svensson och Katarina Saltzman, gav det mig ytterligare inspiration till att ta reda på mer kring dessa frågeställningar.

Min utgångspunkt för denna uppsats är att jag tror att uppväxtens landskap spelar en viktig roll för individens landskapsideal. Är du uppvuxen vid kusten så dras du till havet även som vuxen o.s.v.

Som blivande landskapsarkitekt är landskapsbegreppet centralt, det är landskapet vi hela tiden arbetar med och formar efter vår vilja och våra erfarenheter. Ju mer vi lär oss, desto mer komplext framställs det. Men i botten finns alltid våra egna erfarenheter, våra minnen från uppväxten formar våra personligheter. Alla bär vi med oss ett referenslandskap, ett eget bibliotek av intryck, upplevelser och erfarenheter att gräva ur när vi kommer till nya platser. Känner jag igen det här? Har jag ord för detta?

Som landskapsarkitekter har vi ett uppdrag, ett viktigt sådant. I vårt yrkesliv kommer vi att vara med och utveckla livsmiljöer för andra människor, påverka de platser där de ska leva sina liv och uppfostra sina barn. Det vi är med och bygger upp bildar referenslandskap för barnen som bor och växer upp där. Därför är det viktigt att vara medveten om vad vi har i bagaget och på vilket sätt uppväxten har påverkat oss då detta spelar en viktig roll för vårt skapande.

Syfte

Att undersöka på vilket sätt uppväxtens landskap påverkar individens bild av det ideala landskapet, det man tycker är vackert och där man vill bo, där man känner sig hemma och trivs.

Mål

Mitt mål med uppsatsen är att få en djupare förståelse för på vilket sätt uppväxtens landskap formar individen:

- vad innebär landskapsbegreppet
- spelar nationalitet/regionalitet någon roll för personens landskapsideal
- beror skillnader i landskapsideal på uppväxtmiljö eller individ

Mitt inre och yttre landskap – barndomen

Jag växte upp i ett litet samhälle i Mälardalen, i Kolbäck, precis på gränsen mellan Bergslagens mörka barrskogar och mälarlandskapets bördiga åkrar och ekdungar. Där delade jag min tid mellan bär- och svampplockning i skogen uppe vid min moster och morbrors sommarstuga och ridturer över stubbåkrarna vid ridskolan. Skogen är för mig andningspausen, det luktar gott och mustigt av svamp, mossa och granbarr, eller friskt och sött av blåbär och skogssjö. Den är både en källa till spänning och lek, såväl som avslappning. Där kan jag andas.

Åkerlandskapet står för friheten. Att få spränga fram över stubbåkern tillsammans med en ivrig häst, eller att klappa de nyfikna korna i hagen. Dock är skogen, träden, viktiga även här. Det skånska åkerlandskapets öppenhet utan slut gjorde mig som nybliven skåning ganska orolig. Precis som havet fick det mig att känna mig liten. Detta stora landskap kunde jag inte greppa.

Sjön är en annan viktig ingrediens i min landskaps-cocktail. Men den ska inte vara för stor, även här är greppbarheten viktig. Små skogssjöar med mörkt vatten eller Mälaren med sina lövklädda öar som man kan fästa blicken på är min melodi.

Jag är ingen stadstjej och när jag någon gång åker till en större stad känner jag mig alltid som kusinen från landet. Stockholm, Malmö eller Västerås (den närmaste staden från Kolbäck sett) är nog trevliga över dagen, jag uppskattar deras stora utbud av affärer, kultur och nöjen, att sitta på ett kafé och titta på människor. Malmö var för mig kärlek vid första mötet. Men det är en kärlek av ett slag som jag aldrig kommer att förstå och det är som en utböling jag tar till mig staden, dess gator och torg kommer aldrig helt bli mina.

Detta betyder paradoxalt nog inte att jag verkligen är den där kusinen från landet.

Jag kan skilja på de fyra sädesslagen från bilfönstret, men jag har aldrig plockat flyghavre. Jag har mjölkat en ko men kvällsmjölkingen har aldrig tillhört min vardag. Jag vet hur ”UFO-äggen” luktar när man öppnar dem, men har aldrig kört en traktor. Att mocka skit var för mig som hästtjej vardagsmat. Men det närmaste jag har kommit att återföra gödningen till naturen igen, är när jag gödslar mina nyanlagda rabatter med koskit på påse från COOP.

Det är landskapet mittemellan som är mitt verkliga kungadöme. Det är bland

villorna, i lekparken, vid ån och på åsen jag har mina första minnen. Det är det lilla samhällets gator och gräsmattor jag refererar till när jag föreställer mig var boken jag läser utspelar sig.

Fig. 1. Marie fem år. Foto: Anneli Malmström

Metod

För att undersöka landskapsbegreppet och folks relation till detta har jag tänkt använda mig av en blandning av litteraturstudier och kvalitativa intervjuer där jag utifrån kriterier som ålder och ursprung har valt ut personer att prata med. I intervjuerna har jag använt mig av fotografier av olika landskapstyper som ett verktyg för att bygga upp en dialog. Detta har varit en viktig ingrediens i intervjuerna för att sätta igång ett samtal och väcka olika känslor hos de personer jag har talat med. Att tala om en bild och de känslor och associationer som den väcker är oftast mycket lättare än att direkt tala om begrepp som landskap och det ideala landskapet utan att ha något att knyta an det till.

Kvalitativ och kvantitativ metod

Den kvalitativa intervjumetoden innebär att insamling och bearbetning av information sker samtidigt och i växelverkan för att åstadkomma en helhetsbeskrivning av det undersökta ämnet. Denna metod har sin motsats i den kvantitativa intervjumetoden som oftast omfattar en mycket större mängd personer och där data samlas in och sedan sammanställs i statistisk form.¹ Steinar Kvale, norsk professor i pedagogisk psykologi², beskriver syftet med den kvalitativa forskningsintervjun på detta sätt: ”*Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening*”³.

Yves Michelin

Yves Michelin, en fransk professor i geografi, har använt sig av fotografier som ett verktyg i sin studie i fyra franska kommuner. Där har de delat ut engångskameror till ett representativt urval av kommuninvånarna och sedan bett dem att med hjälp av fotografier svara på frågor/påståenden som t.ex. *Om du var tvungen att lämna ditt hem imorgon och aldrig kan komma tillbaka, vilka fotografier skulle du då ta med dig?* och *En kusin som släktforskar ringer dig och ber dig att skicka några bilder*

1 Nationalencyklopedin band 11, 1993, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: kvalitativ metod & kvantitativ metod

2 Wikipedia, http://da.wikipedia.org/wiki/Steinar_Kvale, 2008-04-24, sökord: Kvale

3 Kvale S., 1997, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*, Studentlitteratur AB

som kan illustrera ert gemensamma barndomslandskap. Vilka bilder visar detta? Detta har de gjort för att sedan ha fotografierna som ett utgångsmaterial att tala om i senare intervjuer där de diskuterat invånarnas syn på landskapet de bor i.⁴

Intressant att notera i sammanhanget, är att i fotografier från invånare från områden där spår efter tidigare generationer, såsom slott och herresäten, vinodlingar och åkrar, var frekvent förekommande, var byggnader ett mycket vanligare inslag än i fotografierna som personer boende i vildare, mer naturliga områden, hade tagit. Dessa visade istället skogar, vattendrag och ängar i högre utsträckning.⁵

Så här gick det till

Det vi diskuterade under intervjuerna som varade i ca 20 minuter, var intervjupersonernas syn på landskapsbegreppet. De fick berätta om var de växte upp och om sitt ideallandskap. Ungefär halva intervjutiden ägnades åt att titta på sju bilder föreställande olika landskapstyper som exempelvis skog, stad och jordbrukslandskap och utifrån dessa bilder diskuterade vi sedan intervjupersonernas känslor inför dem och landskapstyperna de symboliserade. Det var viktigt att de jag intervjuade inte visste om mitt ställningstagande innan själva intervjun eftersom det fanns en risk att detta omedvetet skulle kunna få dem att förändra sina svar så att det passade ihop med min tes eller tvärtom. Intervjuerna spelades in med diktafon och jag har sedan skrivit ner dem för att kunna jämföra de olika personernas svar och väga dem mot litteraturen.

4 Michelin Y., Lelli L., Paradis S., When inhabitants photograph their landscape to prepare a local sustainable development project: new perspectives for the organization of local participatory discussion groups, *Journal of Mediterranean ecology*, vol. 6, No. 1, 2005: 19-32, Firma Effe Publisher, Reggio Emilia, Italien

5 Michelin, 2005

Presentation av bilderna

Havet

Det brukar sägas att Afrika är mänsklighetens vagga⁶, men det är från havet som livet stammar. Det är ur havet som livet för första gången kravlade upp på land för 350 miljoner år sedan⁷.

Vår planet täcks till största del av vatten, så mycket som 70,8 % består faktiskt av hav⁸. Detta är så mycket vatten att om det staplades i torn, som de klossar vi lekte med som barn, där varje kloss har en sida som är en kilometer lång, så skulle stapeln nå ända fram till månen och nästan hela vägen tillbaka igen⁹.

Många är vi som någon gång tillbringat en dag vid havet. Plaskat i det salta vattnet eller solat på stranden, byggt sandslott, fiskat småkrabbor i det grunda vattnet vid bryggan eller bränt oss på en manet. Men havet är också en arbetsplats, liksom en förutsättning för, såväl som ett hot mot, många människors dagliga liv.

6 Bra Böckers Lexikon nr. 16, 1979, Bra Böckers Förlag AB, Höganäs, sökord: människa

7 Larsson Erik (red.), *Havet*, 1989, Svenska Naturskyddsföreningens årsbok 1989, SNF

8 Bra Böckers Lexikon nr. 10, 1977, Bra Böckers Förlag AB, Höganäs, sökord: hav

9 Larsson, 1989

Fig. 2. Havet Källa: www.fotoakuten.se

Havet svalkar en het sommardag med sina skummande vågor som slår mot klipporna. Längst bort i horisonten skymtar en segelbåt.

Barrskogen

Vi svenskar är ett skogsbrukande folk¹⁰. Skogen finns närvarande i vår vardag, dels som råvara i det papper vi skriver på, i matbordet eller som byggmaterial, dels som en kulturell identitet. Vi har alla någon referens till den. Trollskogen, sagoskogen, den farliga skogen, skogen på väg till skolan, blåbärsskogen, lingonskogen, svampskogen, skogen som jaktmark, produktionsskogen, julgransplanteringen, skogspromenaderna och granskogen. Skogen är formad ”*av människors handfasta landskapsbruk*”¹¹ men är ett kulturlandskap i ytterligare en mening, då vi betraktar den ”*genom ett kulturellt filter*”,¹² d.v.s. vi tillskriver den olika egenskaper såsom ful, vacker, spännande, farlig.

10 Löfgren Orvar, Svenskarna och skogen, 1992, *Mark och träd från Linné till Brundtland*, Odense

11 Löfgren, 1992

12 Löfgren, 1992

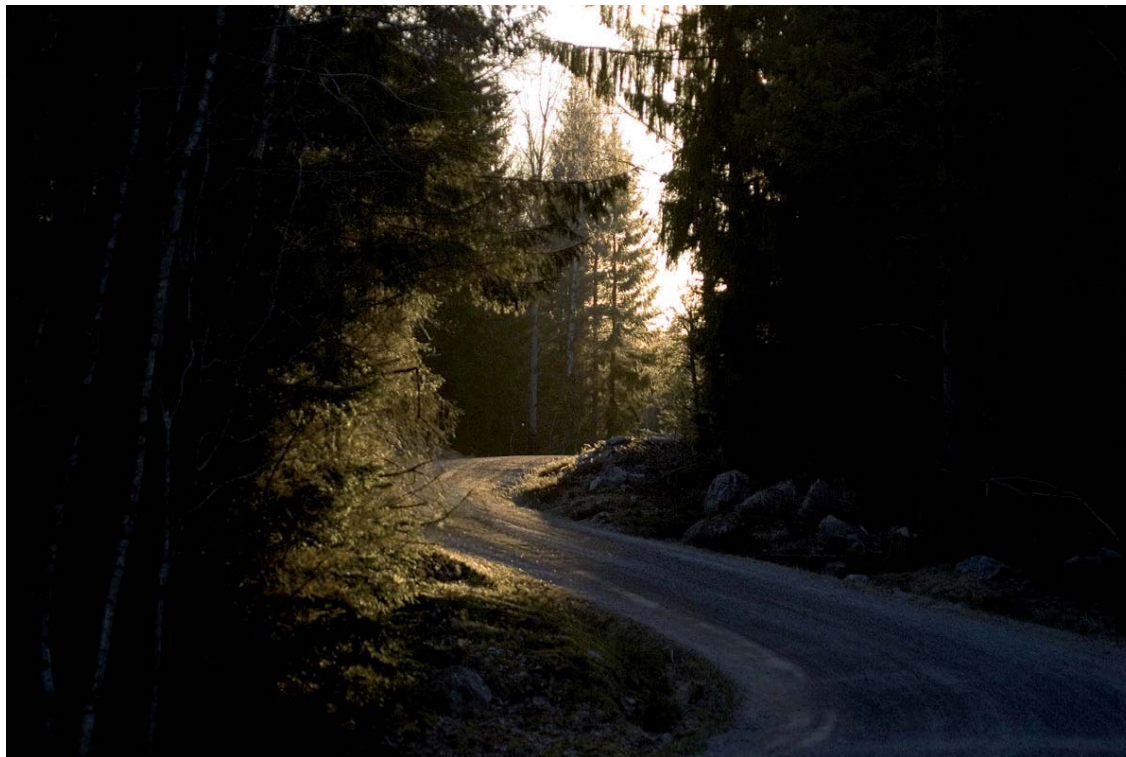

Fig. 3 Barrskogen. Källa: www.fotoakuten.se

Storskogen. Spännande, skrämmande och generös på samma gång. Här bor trollen, blåbärsbarnen och Herr Kantarell.

Det brukade landskapet

6000 år f. Kr. blev de första människorna i Sverige bofasta. De blev boskapsskötare och åkerbrukare istället för att som tidigare vara i första hand jägare och samlare. Till att börja med var det ängsmarkerna och hagarna som dominerade framför åkern, då dessa Nordens herdar i första hand levde av det djuren gav. Det var järnåldern och dess fimbulvinter som medförde ett utökat åkerbruk. När de stränga vintrarna tvingade människorna att ställa in sina djur ökade tillgången på gödsel vilket gjorde att bonden kunde odla samma teg år efter år – den permanenta åkern ser då dagens ljus. Men fortfarande är det ängen som är ”*medelpunkten i de gamla byarnas liv. Det var ängens gräs, buskar och träd, som ytterst födde folk och få.*” Åkerbrukare på allvar blev svenskarna först på 1700- och 1800-talet.¹³

Det landskap vi ser idag är en produkt av många generationers hårda arbete. Hundratals mödosamma dagsverk har gått till att samla åkerns sten i odlingsrösen och murar och till att slå ängens gräs. Detta landskap där Vilhelm Mobergs *Raskens* och Astrid Lindgrens *Alla vi barn i Bullerbyn* lever sina liv, är idag ett hotat landskap. Dålig lönsamhet gör att allt fler bönder tvingas lägga ner, ängar och hagar växer igen eller planteras med skog. De ”blommande, lövrika ängslyckor i hundramilaskog”¹⁴ som landskapsskildraren Carl Fries skriver om är idag en sällsynthet i Sverige.¹⁵

13 Edman, Stefan och Hagman, Tore, 1988, *Bondens landskap*, SNF

14 Edman och Hagman, 1988, Citat av Carl Fries

15 Edman och Hagman, 1988

Fig. 4 Det brukade landskapet. Källa: www.alotofphotos.com

Bondens landskap. Fyllt av sommarvarma dofter från raps, ko och semester. Men också av hårt arbete och drömmen om livet på landet.

Lövskogen

Under jägarstenåldern ca 7000 år f.Kr. var det i Sydsverige mycket varmare än det är idag och landet täcktes av täta lövskogar. Utvecklingen mot detta hade gått via öppna ljusa tall-, björk- och hasselskogar, men då var det eken som dominerade landskapet¹⁶. Boken kom mycket senare, omkring 2500 år f.Kr. och det skulle dröja ända till övergången till järnåldern, ca 400 f.Kr., innan den nått en större utbredning i södra Sverige¹⁷.

16 *Nationalencyklopedin band 17*, 1995, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: Sverige

17 *Nationalencyklopedin band 3*, 1990, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: bok

Fig. 5 Dalby Söderskog. Foto: Karin Ingemansson

**Vår i bokskogen och vitsipporna blommar i överflöd
innan sommarens mjuka mörker sänker sig över marken.**

Staden

En stad är ett geografiskt område som enligt den juridiska definitionen kännetecknas av en viss rättslig status eller en viss typ av markanvändning enligt den funktionella definitionen¹⁸. Med stad så avser man oftast en större tätort. Den ursprungliga betydelsen av ordet var plats eller ställe men den nuvarande betydelsen av ordet är framförallt inlånad från tyskans *Stadt*¹⁹.

De första bosättningarna med tydligt urban karaktär, dvs. med tempel, administrationsbyggnader, torg och sociala hierarkier uppträdde mellan det fjärde och det andra årtusendet f.Kr. i Mesopotamien och längs med floderna Indus, Huang He och Nilen²⁰.

Margareta Strömstedt skriver i sin essä *Hemma i Hagsätra* om hur ”*En stad blir en stad med en egen identitet under en långsam process som kan ta århundraden och det sker i något slags samspel mellan överbet och vanligt folk.*”²¹

18 *Nationalencyklopedin band 17*, 1995, sökord: stad

19 Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Stad>, 2008-04-23, sökord: stad

20 *Nationalencyklopedin band 17*, 1995

21 Strömstedt Margareta, *Hemma i Hagsätra*, red. Dalman Eva, 2001, *Tänk – 21 inlägg om framtidens stad*, Ordfront förlag

**Stadens puls bultar och slår, människor skyndar förbi.
Här finns kultur, här finns nöjen. Här driver hjulen
utvecklingen framåt.**

Fig. 6 Staden. Källa: www.fotoakuten.se

Fjället

Ett fjäll kan definieras som ett berg, men även ett mer flackt landskap, vars högsta punkt når ovanför trädgränsen²². Fjäll i bemärkelsen berg används dock mer eller mindre uteslutande om berg i de nordiska länderna, men också allmänt om berg som formats av inlandsisen och där man alltså kan se tydliga spår efter detta²³. Sveriges högsta fjäll är Kebnekaise, eller Giebmejáisi som är dess samiska och ursprungliga namn, vars sydtopp når en höjd av 2111 m ö.h.²⁴. Fram till för några år sedan var den ännu högre, 1991 var den t.ex. 2114 m ö.h.²⁵, men p.g.a. den varmare årsmedeltemperaturen smälter idag sydtoppens glaciär och om några år kommer nordtoppen troligtvis vara Sveriges högsta punkt²⁶.

De skandinaviska fjällen är en av Europas sista kvarvarande vildmarker. Här finns mycket höga natur- och upplevelsevärden, även sett ur ett internationellt perspektiv. Området är också ett kulturlandskap, där människor har levt under tusentals år.²⁷

Vi människor har alltid fascinerats av höga höjder och av fjällen som en symbol för den vilda naturen. 1885 bildades Svenska Turistföreningen av en grupp geologistudenter i Uppsala. Deras motto var ”*Känn ditt land*” och föreningen växte snabbt till en folkrörelse inom svensk natur- och kulturturism.²⁸

Den norra stambanans dragning genom Norrland i slutet av 1800-talet hade en stor betydelse för den svenska fjällturismen. Detta samhällsfenomen – Ut i naturen! - hade uppstått ca trettio år tidigare i Storbritanniens borgerliga samhällsklass med bergsvandring i Alperna som främsta lockelse och nu kom det alltså till Sverige. I den nationalromantiska andan fick fjällturismen ett stort genomslag och denna popularitet har ännu inte minskat.²⁹

22 *Nationalencyklopedin band 6*, 1991, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: fjäll

23 Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Fj%C3%A4ll>, 2008-04-23, sökord: fjäll

24 Wikipedia, 2008-04-23

25 *Nationalencyklopedin band 6*, 1991

26 Wikipedia, 2008-04-23

27 Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/sv/Att-vara-ute-i-naturen/Pa-fjallet/>, 2008-04-23

28 Turist, Svenska Turistföreningens tidning, 2007:5, STF, Stockholm

29 *Turist*, 2007:5

Den porlande fjällbäcken vindlar sig fram mellan björkarna i förgrunden och leder blicken bort mot de blånande fjällen och de fria vidderna i bakgrunden.

Fig. 7 Kungsleden 2007. Foto: Marie Malmström

Sjön

Nationalencyklopedin definierar en sjö som en ”större, mer eller mindre permanent vattensamling i en naturlig sänka i jordytan”³⁰.

Sjöar har oftast endast ett utlopp, men de kan också sakna utlopp eller ha flera³¹. Sjöar som saknar utlopp får vanligtvis salthaltigt vatten eftersom vattnet avgår genom avdunstning, varvid dess salter stannar kvar. På så sätt höjs salthalten med tiden³². Sveriges största sjö är Vänern, medan den största sjön i Europa heter Ladoga och världens största insjö heter Kaspiska havet. I Sverige finns nästan 100 000 sjöar som har en yta större än en hektar³³.

30 *Nationalencyklopedin band 16*, 1995, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: sjö

31 *Nationalencyklopedin band 16*, 1995

32 Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Sj%C3%B6>, 2008-04-24, sökord: sjö

33 Wikipedia, 2008-04-24

Dags för kvällsdoppet i sjön. Ekan ligger och väntar på morgondagens hägrande fisketur, kanske blir det gös till middag.

Fig. 8 Sjön. Källa: www.fotoakuten.se

Presentation av intervjupersonerna

De personer jag har valt att intervjua är av varierande åldrar och kommer från olika delar av Sverige. Deras bakgrunder skiftar också på så sätt att några är uppvuxna på landet medan andra har bott i staden hela sitt liv. De intervjuade personerna har dessutom väldigt olika förutsättningar när det gäller medvetenheten och kunskapen om landskap då några sysslar med det i sin profession, som brukare eller ”skapare” av det, medan andra bara bor och vistas i det. Alla personer som jag har intervjuat har jag någon personlig relation till, främst för att det var lättast att använda mig av redan etablerade kontakter, men det var också för mig en möjlighet att lära känna dessa personer på ett nytt sätt.

Fig. 9 Laila. Foto: Foto-Ericsson

Den första personen jag intervjuar är min farmor, **Laila Svensson** som är 77 år och idag bor i Kolbäck, Västmanland. Hon har fyra barn varav min pappa är det äldsta. Laila är född och uppvuxen i Svappavaara utanför Kiruna. Vi träffas en eftermiddag hemma i hennes kök. Där vi sitter vid köksbordet med datorn mellan oss är stämningen förväntansfull och lite nervös, det är min första intervju och farmor undrar lite hur det ska gå att bli inspelad på band. Men när vi väl börjar flyter samtalet lätt och bilderna väcker många känslor och funderingar.

Lena Fagerlund, 22 år, är den andra personen jag intervjuar för min uppsats. Vi ses i studentkårens lokaler på SLU Alnarp för att prata om Lenas barndom och ideallandskap. Hon berättar att hon har vuxit upp på en hästgård, strax utanför Nyköping. På gymnasiet gick Lena naturbruksprogrammet och nu läser hon det första året till landsbygdsentreprenör i Alnarp.

En onsdagseftermiddag träffar jag **Per-Olof Andersson**, även kallad Peo, i Alnarps bibliotek för en intervju. Peo studerar andra året på Lantmästarprogrammet här på SLU Alnarp. Han är 26 år och född och uppvuxen på landet mellan Malmö och Lund. Förutom gården, som ligger mitt ute på Lundaslätten, så hade de även ett sommarhus i Ystad sandskog där Peo tillbringade mycket tillsammans med sin familj som liten pojke och där fanns närheten till både staden och havet som Peo uppskattar mycket.

Susanne Sandelius, 25 år, är nere i Alnarp för att skriva sitt examensarbete inom landskapsarkitektur och då passar jag på att intervjua henne. Vi ses i biblioteket och går sen upp och sätter oss i ett avskilt rum. Susanne berättar att hon är uppvuxen i en lägenhet på Södermalm i Stockholm, mitt i stenstaden, men helger och lov har hon alltid tillbringat tillsammans med sin familj i deras stuga utanför Huddinge. Den ligger i ett sommarstugeområde i barrskogen med små stugor på stora tomter. Där är mycket klippor och i närheten finns en sjö.

Fig. 10 Susanne. Foto: Johanna Vinterhav

Eva-Lou Gustafsson är agronom och lärare i marklära på SLU Alnarp och dessutom min granne. Vi ses för en intervju i hennes lilla kontor i Alnarps slott. Sina första år tillbringade hon i en liten stuga nere vid havet strax utanför skånska Lomma, men när hon fortfarande var ett litet barn flyttade familjen till ett hus utanför Eskilstuna. Där bodde de, mitt emot kyrkan där Eva-Lous pappa var kyrkogårdschef, tills flyttlasset återigen bar av när hon var femton år, till Uppsala denna gången. När jag ber henne beskriva sitt barndomslandskap är det inte Skåne och havet som har gjort det starkaste intrycket, inte heller Uppsala. Utan det är landskapet runt Eskilstuna som Eva-Lou tänker på och hon refererar till det som ett ”*typiskt småskaligt sprickdalslandskap*”.

Fig. 11 Eva-Lou. Foto: Marie Malmström

Linnéa Hallin fyller 26 år i maj. Hon kommer ursprungligen från Göteborg men bor sen ett halvår tillbaka i Malmö. Som barn tillbringade Linnéa flera sommarlov på Lyrön mellan Tjörn och Orust och detta har gjort ett djupt och varaktigt intryck på Linnéa. Hon beskriver det som ett ”*Barnen i Bullerbyn-landskap*” och hennes berättelser om somrarna de tillbringade på ön är mycket idylliska. Linnéa och jag lärde känna varandra när vi gick på folkhögskola tillsammans för några år sedan och den här eftermiddagen ses vi över en fika hemma i mitt vardagsrum. Intervjun är full av fniss och glada skratt men också av starka känslor inför vissa av bilderna.

Fig. 12 Linnéa. Foto: Marie Malmström

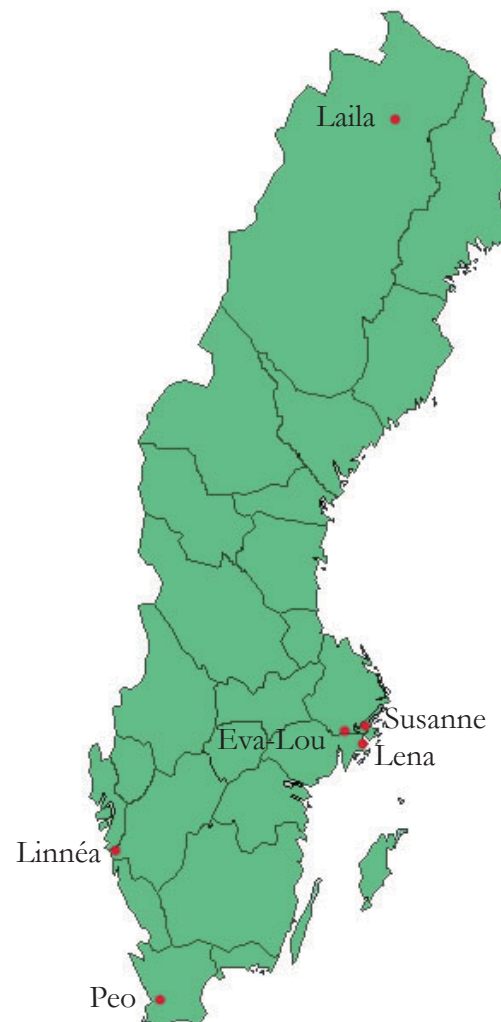

Fig. 13 Karta som visar var intervju-personerna kommer ifrån.

Presentation av mitt resultat och diskussion kring detta

Vad sägs i litteraturen om begreppet landskap, referenslandskap och barndomens landskap? Och vad säger Linnéa, Peo, Susanne och de andra personerna jag intervjuat om detta? Sammandrag och analys av intervjuerna samt kommentarer kring bilderna – kan svaren kopplas ihop med deras beskrivningar av barndomslandskapet?

Vad är landskap?

I detta avsnitt definieras begreppet landskap och svenskarnas koppling till vår natur behandlas liksom intervjupersonernas tankar kring landskapsbegreppet.

Ja, vad är landskap egentligen? Den första betydelsen är en geografiskt sammanhållen landsdel som en gång i tiden hade sin egen förvaltning och sina egna lagar³⁴.

Men med landskap kan också menas vilket ”geografiskt område som helst som i fråga om natur eller kultur ter sig som en enhet”³⁵. Detta talar Susanne om i intervjun med henne den 13/3 2008 när jag ställer frågan till henne:

- ”Jo, men det är ju ett område som har en viss karaktär kanske. Jo men det är nog att det på något sätt hänger ihop, det finns kanske olika landskap som skogen och åkern. Ja om det är en stor skog så är ju den ett landskap i sig. Men sen kan det ju vara blandat, och då är det ju ett blandat landskap.”³⁶

*Så landskap är alltså olika karaktärer som kan sitta ihop i en? Men en karaktär är ett landskap?*³⁷

- ”Ja men ett jättelitet då är det ju inget landskap. Men som Alnarpsparken, det kan vi säga att det är ju lite som ett landskap, för det är ganska stort. Och sen slätten runt omkring är ju också ett landskap, men Alnarpsparken är ju i och för sig en del av det landskapet, men på något sätt så är det ändå ett eget. Men som gården

(anm. innergården till Alnarpsgården) *den är ju så liten så den är inget eget landskap, den är bara en del.*”³⁸

Landskap kan också förstås som en mer bildlig bemärkelse, ”som något av betraktaren besjälats, ett mentalt rum”³⁹.

Landskapskonventionen som antogs under Europarådets möte i Florens 2000 definierar landskap som ”Landscape means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and/or human factors.”⁴⁰. Detta kan översättas som att landskap är ”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.”⁴¹

Landskapet, då i meningen naturen i allmänhet, och kärleken till denna är ofta framställd som något som karaktäriserar oss svenskar.⁴² Ett exempel som Jakob Christensen tar upp i sin bok *Landskapet I våra hjärtan – En essä om svenskars naturumgänge och identitetssökande* är när vi skulle gå med i EU och vid inträdet ställde som krav att vår Allemansrätt skulle förbli oinskränkt⁴³. Denna rättighet som för oss i Sverige är något självklart, ses i andra länder som något unikt och fantastiskt och detta kanske mer än något annat visar på svenskens nära koppling till naturen. Redan tidigt i livet riktar vi vårt känslomässiga engagemang mot naturen och det blir ofta något bestående som sedan utgör en del av vår kulturella identitet.⁴⁴

Sedan 1994 finns följande inskrivet i Sveriges grundlag: ”Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten”. Begreppet allemansrätt etablerades så tidigt som

34 Bra Böckers Lexikon nr. 14, 1979, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: landskap

35 Bra Böckers Lexikon nr. 14, 1979, sökord: landskap

36 Sandelius S. intervju 2008-03-13

37 Malmström M. intervju med Sandelius S. 2008-03-13

38 Sandelius S., intervju 2008-03-13

39 Christensson, Jakob, 2002, *Landskapet I våra hjärtan – En essä om svenskars naturumgänge och identitetssökande*, Historiska institutionen i Lund och Historiska Media

40 European Landscape Convention, Florens 2000, Council of Europe, www.coe.int, 2008-04-02

41 Riksantikvarieämbetet, www.raa.se, 2008-04-21

42 Christensson, 2002

43 Christensson, 2002

44 Nordström Maria, 1998, Barndomens landskap formar vår identitet, Olsson Titti et al, *Människans natur – Det grönas betydelse för vårt välbefinnande*, 1998, Bygghälsningsrådet, Stockholm

slutet av 1940-talet då en fritidsutredning gjordes för att ta fram åtgärder som skulle göra det lättare för städernas befolkning att komma ut i naturen.⁴⁵

Många är de kompositörer och författare som beskrivit svenskarna som ett folk präglad av vår natur. Vår förste bilburne reseskribent Fredrik Böök skrev i sin bok *Resa i Sverige* från 1924 att ”Hela den svenska kulturen är inbäddad i storskogen som ett nybygge. Det doftar barr och pors kring oss alla.”⁴⁶ Eller som Linnéa sa när hon svarade på frågan om vad landskap är?

- ”Jag tänker på Ulf Lundells gamla låt gör jag, först och främst. Och då tänker jag ju på en gång öppna landskap, och då tänker jag på rapsfält. Och sen säger jag landskap igen, och då börjar jag tänka på... hmm, landskap... sådana där tavlor, typ Hötorgs-tavlor lite grann, där man får se olika landskap. Och då blir det väl lite mer gårdsgårdar och sådana grejer. Jag tänker ju inte på städer, bara på landet. Orört och kanske med små röda hus isåfall. Inte med nybyggda saker.”⁴⁷

Eva-Lou har en mer naturvetenskaplig syn på vad landskap är, något som säkert är kopplat till hennes utbildning och yrke.

- ”Landskap är hur landskapet är format och hur det används. Så det är både landformer och om det är skog eller åker eller sådant. Och när jag tänker landskap så tänker jag bara ickeurban miljö för där tänker inte jag på landskap. Så både hur det är utformat och hur det används. Det är själva totalutseendet. Innebörden för mig är både vad som finns, vad som växer i landskapet och hur det är format topografiskt.”⁴⁸

Både Linnéa och Eva-Lou har alltså det gemensamt att de utesluter staden, det urbana landskapet, ur landskapsbegreppet trots deras olika uppväxtmiljöer. Även Peo drar parallellen landskap lika med natur/människopåverkad natur. Men i sitt svar på frågan vad landskap är för honom är det mest brukandet, och till viss del missbrukandet, av landskapet han tar upp.

- ”Ja, då tänker jag ju givetvis på lantbruk då. Och ja, att jag tycker att det är intressant med olika typer av landskap, och framförallt att vi här i Skåne har så

*nära till olika landskapstyper. Här är ju slätten till exempel och om man åker fem mil inåt landet så hittar man skog. Det skiftar väldigt fort och det tycker jag är fint här i Skåne, att det är nära till olika typer av landskap. Sen som vi var inne på så tycker jag att det är synd att landskapet blir bebyggt, för här i Sverige bygger vi ju inte så gärna på höjden utan vi bygger på bredden och det är synd. Det går ju mycket åkermark till spillo till vägar och bus. Det är ju en ändlig resurs så att säga. Ett slöseri med god mark tycker jag. Men annars, landskapet ja, jag tycker att det är viktigt att det sköts. Att folk har förståelse för att det inte ska smutas ner i naturen och där är vi ju duktiga i Sverige. Och allemansrätten, tyskarna tycker ju det är fantastiskt att man får ta sig ut lite varsomhelst här. Det är väl inte många andra länder som, ja det är väl bara Sverige som har det på det viset, och det är ju häftigt.”*⁴⁹

45 Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Allemansr%C3%A4tten>, 2008-04-24, sökord: allemansrätten

46 Christensson, 2002

47 Hallin L., intervju 2008-03-17

48 Gustafsson E., intervju 2008-03-14

49

Andersson P., intervju 2008-03-12

Barndomens landskap är lika med idealet?

Barndomens landskap kontra begreppet referenslandskap diskuteras och de intervjuade personerna berättar om sitt uppväxtlandskap. Här diskuteras även om detta landskap stämmer med deras bild av det ideala landskapet.

En referens är relationen mellan två objekt, där det ena utgör eller anger någon form av koppling till det andra. Ett sådant objekt kan till exempel vara en källhänvisning i en text⁵⁰. I det här fallet använder jag det som en del i ordet referenslandskap och syftar på de landskap vi bär med oss i våra minnen, alla de platser som har satt de djupaste spåren. Vi bär alla med oss ett referenslandskap, ett alldeles eget bibliotek av intryck, upplevelser och erfarenheter att gräva ur när vi kommer till nya platser. Känner jag igen det här? Har jag ord för detta?⁵¹ Det är i barndomen som vårt starka förhållande till platser präglade av naturen grundläggs⁵².

Men samma uppväxtlandskap, barndomens landskap, behöver inte innebära samma referenslandskap. För mig var stigen över gräsmattan en genväg till bussen, tonåringens syn på landskapet som något som passeras men som inte är så viktigt. Men för min elva år yngre lillebror var det Tigerstigen, platsen där han helt säkert, han svär, såg en tiger i buskarna tidigt en morgon på väg till sin dagmamma.⁵³

Barndomens landskap sätter ofta mycket djupa spår i individens minne, Vilhelm Moberg lär ha sagt att ”*min växtgrund på en stenbacke i Småland, i Uppvidingens skogsbygd, har präglat hela min livsyn.*”⁵⁴ Maria Nordström skriver i *Människans natur* att ”*barndomens landskap är viktigt för oss eftersom det ger oss en konkret förankring i tillvaron. På denna plats, här, hör jag hemma.*”⁵⁵ Men att våra minnen av

barndomslandskapet är just minnen och inte exakta beskrivningar av hur det verkligen såg ut och var är dock viktigt att komma ihåg. Nordström hänvisar i *Människans natur* till en undersökning av Sebba från 1991⁵⁶ om hur vuxna människors minnen av barndomen inte är desamma som de som barn upplevde, men dessa minnen är ändå relaterade till verkligheten även om de inte återger dem exakt. ”*Undersökningen fastslog att när den vuxne möter barndomens landskap är den upplevelsen inte identisk med barnets faktiska upplevelse, men heller inte avskild från den*”⁵⁷. Som barn springer man runt och leker, ungefär fram t.o.m. tolv års åldern är det den fysiska omgivningen, naturen, som spelar en avgörande roll i barnets utveckling. I en undersökning av Nordström om boendeföreställningar hos barn beskriver barn i åldrarna nio till tolv år sina hus sedda från utsidan och det är husets omgivning som ägnas så gott som all uppmärksamhet. Hela deras uppmärksamhet, och lust, är riktad mot platsen. Senare i livet, efter tolv års ålder, förändras barnets fokus och beskrivningen av boendemiljön går från att vara omedelbar och direkt till att bli mer abstrakt där samband och skillnader som ute och inne spelar en stor roll. Ännu senare, hos barn i äldre tonåren, behandlas bostaden och dess närmiljö mer som en symbol, antingen en social sådan – för att markera social tillhörighet – eller individuellt – som ett sätt att uttrycka den egna individualiteten. Det är inte längre närmiljön utanför hemmet som är intressant utan hemmets, och deras egen, plats i det omgivande samhället och deras förhållande till andra människor.⁵⁸

De personer som jag intervjuat kommer från olika delar av Sverige, Linnéa och Susanne är uppvuxna i storstäder, Göteborg och Stockholm, medan Peo och Lena båda har vuxit upp på landet. De har dock båda haft en stad i närheten och Susanne och Linnéa har under åtminstone delar av uppväxten haft tillgång till lantställe. Laila och Eva-Lou är uppvuxna i utkanten av små orter med naturen runt husknuten. Men Laila kommer från nordligaste Norrland och Eva-Lou

50 Nationalencyklopedin band 15, 1994, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: referens

51 Malmström M., 2008, *Referat och reflektion av och kring boken Moderna landskap*, Landskapsanalys LP0422, SLU Alnarp

52 Olsson T. et al, 1998, *Människans natur – Det grönas betydelse för vårt välbefinnande*, Byggforskningsrådet, Stockholm

53 Malmström M., 2008

54 Christensson, 2002

55 Nordström, 1998

56 Sebba R. 1991, *The Landscape of Childhood. The reflection of Childhood's Environment in Adult Memories and in Children's Attitudes*, Environment and Behavior, vol.23, no. 4, July 1991, s. 395-422

57 Nordström, 1998

58 Nordström, 1998

kommer från Mälardalen. De landskapstyper som dessa personer får representera visar upp stora skillnader.

Peo talar om det skånska jordbrukslandskapet där han som grabb ”*spikade koja*” och körde maskiner av olika slag och att han brukade fiska och bada i havet när de var vid sommarhuset i Ystad sandskog. När jag ber Peo berätta om sitt ideallandskap är det detta landskap han beskriver, slätten med ”*det böljande landskapet*”.⁵⁹

- ”När man kommer härifrån Lundaslätten så är det ju inte så mycket träd utan då är det mest åker, och det tycker jag är fint.”⁶⁰

Eva-Lous barndomslandskap utanför Eskilstuna beskriver hon som ett ”*typiskt småskaligt sprickdalslandskap*” med stor variation i terräng och vegetation. Medan landskapet utanför Uppsala, där hon bodde som tonåring, mer kan beskrivas som ”*slättbygdens landskap men ändå kuiperat*”⁶¹. I sin beskrivning av ideallandskapet betonar Eva-Lou vikten av att ha skog nära. Eva-Lou talar, precis som Peo, om det böljande landskapet. Men i den bild som hon målar upp är kullarna klädda av tallblandskog. En skogstyp som är mycket vanlig i Uppland och Sörmland. Hon talar också om att hon vill bo i en by, där ska finnas andra människor i närheten.⁶²

På frågan vad Lena vill se när hon tittar ut genom sitt sovrumsfönster, svarar hon att hon vill ha samma utsikt och se det hon ser när hon tittar ut genom sitt sovrumsfönster hemma i Nyköping - åkrar, ett skogsbryn och vatten. Detta landskap beskriver hon som omväxlande öppet och slutet, med träd, hagar, åkrar och ängar. På landet men ändå nära till staden.⁶³

Laila talar om björkar, fjäll och vatten och att det är viktigt att bo ”*Lite i utkanten*

59 Andersson P., intervju 2008-03-12

60 Andersson P., intervju 2008-03-12

61 Gustafsson E., intervju 2008-03-14

62 Gustafsson E., intervju 2008-03-14

63 Fagerlund L., intervju 2008-03-11

Fig. 14 Lailas ideallandskap. Foto: Marie Malmström

av ett samhälle, där det är lugnt och skönt, men ändå nära civilisationen”. När vi efter intervjun tittar igenom bilderna från min fjällvandring förra sommaren så visar det sig att en av bilderna jag tagit från Aktse i mångt och mycket visar den drömbild som farmor målade upp. Se fig. 14.⁶⁴

- ”Så där vill jag att det ska se ut.” sade hon då⁶⁵

Susannes barndomslandskap utgjordes till stor del av storstadens gator och parker. Men på helger och lov var de i sommarstugan utanför Huddinge. Den ligger i ett landskap som till stor del stämmer överrens med Eva-Lous

64 Svensson L., intervju 2008-03-03

65 Svensson L., intervju 2008-03-03

barndomsskildring av det kuperade landskapet med tallblandskog och små sjöar, åkrar och ängar. När hon berättar om det landskap hon ser som det ideala så är det också det här landskapet hon talar om och inte det urbana landskapet där hon ändå har tillbringat den största delen av sitt liv.⁶⁶

- ”I alla fall om det gäller rekreation, men om det gäller, ja i och för sig man kan ju bo där också. Det skulle ju gå att stoppa in lite bus, men man ska nog vara lite försiktig.”⁶⁷

Liksom Susanne så är Linnéa uppväxt i storstaden. Men under några somrar, från lågstadiet till slutet av mellanstadiet, så hade hennes familj ett lantställe på Lyrön, mellan Tjörn och Orust. När jag ber Linnéa berätta om sitt ideallandskap beskriver hon det som:⁶⁸

- ”Orört. Ja orört, fast ändå lite tuktat i form av trädgård, med äpplen och olika träd. Men ändå sådär, ja Barnen i Bullerbyn-landskap.”⁶⁹

”Då vill jag att du beskriver ditt barndomslandskap.”⁷⁰

- ”Ja, det var så! Alltså mitt lantställe.”⁷¹
- ”Där var vi ju på somrarna under några år. Jag tror från jag gick på lågstadiet till femman eller sexan. Och det gjorde ju otroligt stor inverkan på mig, det landet. Det var precis så jag vill att det ska vara.”⁷²

Men Linnéa pratar också om vikten av att ha nära till kommunikationer och service och när vi pratar om vad som är viktigt när hon väljer boende så är det detta som hon betonar betydelsen av, samt att det är viktigt att det inte är insyn.

66 Sandelius S. intervju 2008-03-13

67 Sandelius S. intervju 2008-03-13

68 Hallin L., intervju 2008-03-17

69 Hallin L., intervju 2008-03-17

70 Malmström M. intervju 2008-03-17 med Hallin L.

71 Hallin L. intervju 2008-03-17

72 Hallin L. intervju 2008-03-17

Landskapet som bilder

Intervjupersonernas tankar och åsikter om de bilder jag använde som underlag i intervjuerna och diskussion kring dessa, samt hur jag valde dessa bilder.

Innan jag valde ut de bilder som jag skulle använda mig av i intervjuerna satte jag mig och funderade på vad det är som gör att en bild känns positiv. Jag är medveten om att detta är något subjektivt men det jag kom fram till i mina funderingar är att det i de flesta fall handlar om väderleken. Jag blir glad när solen skiner och även om jag inte har något vetenskapligt belägg för detta, så tror jag att det gäller för de flesta människor. Därför var väderförhållandena mycket viktiga när jag valde ut bilderna, för att alla skulle vara likvärdiga på den punkten. Dessutom så skulle de på ett tydligt sätt visa det landskap som de representerade.

De bilder som jag tillslut valde väckte mycket skiftande, ibland starka, reaktioner. Men oavsett om intervjupersonerna tyckte om bilderna eller inte, så refererade de så gott som alltid i sina svar till hur det såg ut där de växte upp, eller där de bor idag.

Havet

Bilden av havet hade jag trott skulle mottagas mer positivt med tanke på att det är många som har växt upp i närheten av havet. Men Linnéa reagerade på klipporna och tyckte att dessa såg ogästvänliga ut och att de hade fel färg och form. Detta motiverar hon med att de inte liknar klipporna som de ser ut på västkusten där hon har vuxit upp.

Eva-Lou berättar att hon har tänkt mycket på havet eftersom hon som väldigt liten bodde mycket nära det. Därför trodde hon att hon skulle ha någon speciell relation till det. Men nej, det har hon inte. Det är fint men det är inte viktigt för Eva-Lou.

Både Lena och Laila reagerade med motvilja mot den här bilden.

- ”*Usch, det ser så kallt ut! Jag tycker inte om hav! Oftast så är det klippor och kallt vatten. Nej, jag skulle inte vilja bo bredvid ett hav, nej absolut inte!*”⁷³

Peo och Susanne tyckte dock att bilden var trevlig och båda talar de om att det är trevligt med närheten till havet även om ingen av dem ser det som en nödvändighet.

Barrskogen

Inför bilden av barrskogen var de flesta av intervjupersonerna i alla fall till en början positiva. De tyckte att det var en fin bild, men att skogen var lite väl tät. Laila tyckte att mörkret och det faktum att det inte syns vad som finns bakom kurvan var lite skrämmande, medan Susanne tyckte att just detta var spännande och att det väckte hennes nyfikenhet. Men de var båda, liksom Eva-Lou, överens om att detta var mer deras typ av skog än bilden av bokskogen, till skillnad från Peo som vid en jämförelse svarade:

- ”*Nej, då tar jag nog hellre bokskogen, för den känns ju mera skånsk och det är ju vad jag är mera van vid. Så får jag välja så tar jag nog bokskogen. Men ur jakt synpunkt så är det ju sådan här skog som gäller.*”⁷⁴

Linnéa och Lena berördes inte särskilt starkt av den bilden. De sa att den var fin men att de inte skulle vilja bo i den.

Det brukade landskapet

Lena och Eva-Lou tyckte att bilden av rapsåkern var fin, även om Eva-Lou tyckte att åkern var lite för stor, och Lena tyckte att skogen kom lite väl nära. De påpekade båda två att detta landskap lätt blir lite enformigt.

Trots att Laila och Peo är de som har det längsta geografiska avståndet mellan platserna där de växte upp så var de båda rörande överens i sina kommentarer kring bilden.

- ”*Det här är väl vackert! Röda stugor och rapsfält. Det är fint! Vacker himmel och skog i närheten av stugorna. Det är modellen det!*”⁷⁵
- ”*Åh, vad härligt! Ett rapsfält, det är ju modellen. Det är ju härligt att se när man som jag kommer från landet, även om det inte är landet-landet, man har ju stora*

vägar kors och tvärs, så det är ju inte landet som man ser här på bilden. Och det kan man sakna ibland, det är ju lite jobbigt ibland att man är så nära storstäder, även om det inte stör lantbruket så mycket så har man ju ändå det där problemet att de vill bygga ut och marken är hotad av vägar och bebyggelse. Och det är en stor nackdel som man slipper om man bor mer ute i riktiga lantbruksbygder. Som det här kan nog vara Östergötland eller Västergötland och det är ju vackert. Man har ju klasskamrater där uppe och det är ju kanon ju!”⁷⁶

Även Susanne och Linnéa tyckte om den här bilden och Linnéa sa att hon gärna kunde tänka sig att bo så.

Lövskogen

Bokskogen var Peos favorit efter åkerlandskapet:

- ”Ja, det här är vackert. Nu tänker jag en skogspromenad en söndag när jag ser det här. Jag tänker Torup, och jag brukar faktiskt åka dit med damen ibland och gå en runda och det är fint. Det är riktigt trevligt. Det är mera hemma för mig, den typen av skog. Och det tycker jag är viktigt att man har tillgång till att vistas i. Och framförallt när man som jag är van att bo nära vägar och järnvägar, det är aldrig tyst, då uppskattar man verkligen att kunna åka ut höra lugnet så att säga.”⁷⁷

Men både Susanne och Eva-Lou tyckte att denna typ av skog inte kändes naturlig. Eva-Lou använde uttrycket ”*park, symboliserar urban natur*”⁷⁸ medan Susanne tyckte att den var ”*lite exotisk*”⁷⁹ och att den inte ”*kändes hemma*”⁸⁰.

Linnéa däremot kände sig mer hemma här och tyckte att det såg lite ut som landet när hon var liten och Lena tyckte bilden var jättefin, medan Laila inte visste vad det var för typ av träd och tyckte att de var för stora och ”*så kallt nere på marken*”⁸¹.

76	Andersson P. intervju 2008-03-12
77	Andersson P. intervju 2008-03-12
78	Gustafsson E. intervju 2008-03-14
79	Sandelius S. intervju 2008-03-13
80	Sandelius S. intervju 2008-03-13
81	Svensson L. intervju 2008-03-03

Staden

Förutom Linnéa, som fick ”*bra känslor*”⁸², och Susanne som vuxit upp i storstäder, så var det ingen av de andra som tilltalades av tanken att bo i en stad. Kommentarer kring den här bilden var t.ex.

- ”*Stressigt, och det ser kallt ut. Folk stressar och jäktar och har sig. Nej det är inte min miljö det!*”⁸³
- ”*Lite som jag sa innan så, är man född på en gård så är man ju inte speciellt sugen på att bo i en stad, då hade ju en annan klättrat lite på väggarna, men det är ju ändå härligt att ha nära till staden, att åka dit och handla och gå på restaurang och ja, nöje helt enkelt. Jag har inget emot städer så, men om jag åker på semester är jag hellre ute på landsbygden än i någon storstad*”⁸⁴

Fjället

Fjällbilden väckte väldigt olika känslor. Linnéa fick lite obehagskänslor av den och på frågan vad det är som hon inte gillar så svarade hon:

- ”Jag tycker det ser så j...a stickigt ut, ja det är så mycket snår och det är stickigt och det finns liksom inga öppna, det finns liksom inga klippor, inga öppna gräsmattor, utan det är så himla slånigt bara. Kallt på något sätt, lite deprimerande. Och jag tycker vattnet ser ganska sunkigt ut också, även om det säkert är så rent att man kan dricka det. Men det ser, äh, tråkigt tycker jag!”⁸⁵

Medan Laila när hon såg bilden sade:

- ”Jo det är barndomen. En bäck och fina stränder och lite fjäll där bakom, och björkarna som jag älskar. Det är min bild av vad jag tycker är fint!”⁸⁶

För de övriga var fjällbilden något som symboliserade semester och det var ingen förutom Laila som sa sig vilja bo på det sättet.

82	Hallin L. intervju 2008-03-17
83	Svensson L. intervju 2008-03-03
84	Andersson P. intervju 2008-03-12
85	Hallin L. intervju 2008-03-17
86	Svensson L. intervju 2008-03-03

Sjön

De flesta var positivt inställda till bilden av sjön. Förutom Eva-Lou som tyckte att den gav intryck av att vara en myggig skogssjö. Hon berättade också att:

- ”*Som liten så var jag väldigt rädd för vatten, och att vara ute på vattnet, och jag tror att det någonstans sitter i. Om du tänker på att jag som väldigt liten bodde precis vid havet, 10 meter ifrån, så tror jag att vatten är förknippat med vädrets makter helt enkelt, lite obehag när det blåser och sådant.*”⁸⁷

Slutdiskussion

Vad har jag fått fram, stämde resultatet med min tes eller blev det totalt annorlunda? Hur fungerade min metod och vad hade jag kunnat göra mer, utveckla vidare/åt annat håll?

Metoddiskussion

Utvärdering och funderingar kring den kvalitativa intervjumetoden som arbetssätt och svårigheter med litteraturstudier.

Som metod så har jag upplevt den kvalitativa intervjuformen som ett mycket intressant och givande, men ibland onödigt svårbearbetat, arbetssätt. Intressant och givande på så sätt att det gav mig möjlighet att lära känna de personer jag intervjuade på ett nytt plan, att få veta mer om deras tankar och åsikter vad gäller ämnen som sällan diskuteras i vardagliga samtal, svårbearbetat på sätt att inga enkelt mätbara resultat finns och att intervjumetoden som sådan är svår att kontrollera - samtalet styrs än hit och än dit. Valet att bygga stora delar av mitt arbete på intervjuer är dock ett beslut som fortfarande känns självklart då det hela tiden har varit individens upplevelse av landskap som har stått i centrum för mitt arbete. I efterhand kan jag dock känna att ett större antal intervjupersoner hade varit en fördel för slutresultatet då ett större underlagsmaterial hade gett ett tillförlitligare underlag för diskussion.

Litteraturstudierna har bidragit med nödvändiga fakta för att kunna ge mig en stadigare grund att stå på. Dock har jag haft svårt att hitta relevant litteratur i ämnet och därför har den största delen av uppsatsen fokuserats på intervjuerna.

Resultatdiskussion

Här kopplar jag resultatet till de mål som ställdes upp i början av uppsatsen och jämför de svar jag har funnit med min tes.

Mitt syfte och mål med den här uppsatsen var att undersöka på vilket sätt uppväxtens landskap påverkar individens bild av det ideala landskapet och att genom detta arbete få en djupare förståelse för detta. De delmål som jag satte upp handlade om landskapsbegreppet, ifall ursprunget har betydelse för den

enskilda individens landskapsideal och om det går att dra några slutsatser om dessa landskapsideal enbart är individuella eller om idealen kan vara generella för dem som vuxit upp på samma plats.

Min utgångspunkt för denna uppsats var att landskapsidealen i hög grad kan härledas till uppväxtlandskapet och att individers olikhet alltså spelar en mindre viktig roll.

Gällande begreppet landskap fann jag att det finns åtminstone en definition för varje person och att dessa kan vara lika olika som individerna själva. Dock hade alla personer jag intervjuade det gemensamt att ingen av dem inneslöt staden i sin definition av vad landskap är. Även om vissa såg landskapet som en scen där händelserna och de aktiviteter som utspelas där är det centrala och andra mer såg på landskapet som själva handlingen, så var det ändå "landet" i ordet landskap som hamnade i centrum.

I intervjupersonernas olika svar på den här frågan kan jag inte skönja någon speciell koppling till det landskap som de vuxit upp i, staden fanns ju exempelvis inte med i definitionerna trots att två personer bott i staden under hela uppväxten. Svaren verkar snarare bero på individuella olikheter som hur praktiskt, teoretiskt och/eller estetiskt lagd personen är.

Barndomens landskap verkar däremot spela en mycket viktig roll för hur intervjupersonerna tänker sig det ideala landskapet. Lyckliga barndomsminnen om sommardagar som aldrig tog slut och hemliga kojor. De platser där de lekte som barn var i alla fallen så gott som identiska med den bild som intervjupersonerna målade upp av idealet. Senare upplevelser av landskapet, i övre tonåren och i vuxen ålder, verkar inte ha gjort lika stort intryck hos de intervjuade som barndomslandskapet. Linnéa och Susanne som växte upp i staden lägger båda en större vikt vid närheten till kommunikationer och service än vad de andra gör, men samtidigt uppvisar de båda två en längtan till landet i sina svar som kan härledas till respektives sommarhus på landet.

Kopplingen mellan de reaktioner som bilderna väckte och barndomslandskapet

är också den tydlig. Laila som vuxit upp i norra Sveriges inland är mycket positivt inställd till fjällbilden medan hon tycker sämre om bokskogen som hon inte känner igen överhuvudtaget och bilden av havet tycker hon rent ut sagt illa om. Linnéa och Susanne är de som är allra mest positiva till stadsbilden och Peo tycker bäst om bilden av bokskogen och rapsfältet. Lena tyckte bäst om sjön och Eva-Lou föredrog rapsfältet och barrskogen.

Arbetet med den här uppsatsen har för mig personligen varit mycket intressant och givande då det har gett upphov till otaliga nya tankar och frågor, gett en del svar och bidragit till att min nyfikenhet har väckts. Nu vill jag veta mer...

Litteraturförteckning

Tryckta källor

Skriftliga referenser

Bra Böckers Lexikon nr. 10, 1977, Bra Böckers Förlag AB, Höganäs, sökord: hav

Bra Böckers Lexikon nr. 14, 1979, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: landskap

Bra Böckers Lexikon nr. 16, 1979, Bra Böckers Förlag AB, Höganäs, sökord: människa

Christensson Jakob, 2002, *Landskapet I våra hjärtan – En essä om svenskars naturumgänge och identitetssökande*, Historiska institutionen i Lund och Historiska Media

Edman Stefan och Hagman Tore, 1988, *Bondens landskap*, SNF:s årsbok 1988, SNF, Uppsala

Kvale S., 1997, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*, Studentlitteratur AB

Larsson Erik (red.), 1989, *Havet*, Naturskyddsföreningens årsbok 1989, SNF

Löfgren Orvar, 1992, *Svenskarna och skogen, Mark och träd från Linné till Brundtland*, Odense

Michelin Y., Lelli L., Paradis S., When inhabitants photograph their landscape to prepare a local sustainable development project: new perspectives for the organization of local participatory discussion groups, *Journal of Mediterranean ecology*, vol. 6, No. 1, 2005: 19-32, Firma Effe Publisher, Reggio Emilia, Italien

Nationalencyklopedin band 3, 1990, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: bok

Nationalencyklopedin band 6, 1991, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: fjäll

Nationalencyklopedin band 11, 1993, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: kvalitativ metod & kvantitativ metod

Nationalencyklopedin band 15, 1994, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: referens

Nationalencyklopedin band 17, 1995, Bokförlaget Bra Böcker AB, Höganäs, sökord: stad & Sverige

Nordström Maria, 1998, *Barndomens landskap formar vår identitet*, Olsson Titti et al, *Människans natur – Det grönas betydelse för vårt välbefinnande*, Bygghälsorådet, Stockholm

Strömstedt Margareta, 2001, *Hemma i Hagsätra*, red. Dalman Eva, *Tänk – 21 inlägg om framtidens stad*, Ordfront förlag, Malmö

Svensson, Birgitta & Saltzman, Katarina, 1997, *Moderna landskap*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm

Turist, Svenska Turistföreningens tidning, 2007:5, STF, Stockholm

Otryckta källor

Elektroniska referenser

European Landscape Convention, Florens 2000, Council of Europe, www.coe.int, 2008-04-02

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/sv/Att-vara-ute-i-naturen/Pa-fjallet/>, 2008-04-23

Riksantikvarieämbetet http://www.raa.se/cms/extern/kulturarv/landskap/europeiska_landskapskonventionen.html, 2008-04-21

Statistiska Centralbyrån, www.scb.se, 2008-03-31

Wikipedia, www.wikipedia.se, 2008-04-24, sökord: allemansrätten, fjäll & Kvale

Muntliga referenser

Intervju med Andersson Per-Olof, 2008-03-12

Intervju med Fagerlund Lena, 2008-03-11

Intervju med Gustafsson Eva-Lou, 2008-03-14

Intervju med Hallin Linnéa, 2008-03-17

Intervju med Sandelius Susanne, 2008-03-13

Intervju med Svensson Laila, 2008-03-03

Skriftliga referenser

Malmström M., 2008, *Referat och reflektion av och kring boken Moderna landskap*, Landskapsanalys LP0422, SLU Alnarp